

GEMEENSCHAPPELIJKE STAM (Sleutelcompetenties ontgaan van iedere context)

- De leerlingen ...
(communicatief vermogen)
- 1 brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk;
 - (creativiteit)
 - 2 kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren;
 - 3 ondernemen zelf stappen om vernieuwingen te realiseren;
 - (doorzettingsvermogen)
 - 4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven;
 - (empathie)
 - 5 houden rekening met de situatie, opvattingen en emoties van anderen;
 - (esthetische bekwaamheid)
 - 6 kunnen schoonheid ervaren;
 - 7 kunnen schoonheid creëren;
 - (exploreren)
 - 8 benutten leeransen in diverse situaties;
 - (flexibiliteit)
 - 9 zijn bereid zich aan te passen aan wisselende eisen en omstandigheden;
 - (initiatief)
 - 10 engageren zich spontaan;
 - (kritisch denken)
 - 11 kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen a.d.h. van relevante criteria;
 - 12 zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken;
 - 13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;
 - (mediawijsheid)
 - 14 gaan alert om met media;
 - 15 participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte.
 - (open en constructieve houding)
 - 16 houden rekening met ontwikkelingen bij zichzelf en bij anderen, in samenleving en wereld;
 - 17 toetsen de eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen en trends aan verschillende standpunten;
 - (respect)
 - 18 gedragen zich respectvol;
 - (samenwerken)
 - 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen;
 - (verantwoordelijkheid)
 - 20 nemen verantwoordelijkheid op voor het eigen handelen, in relaties met anderen en in de samenleving;
 - (zelfbeeld)
 - 21 verwerven inzicht in de eigen sterke en zwakke punten;
 - 22 ontwikkelen een eigen identiteit als authentiek individu, behorend tot verschillende groepen;
 - (zelfredzaamheid)
 - 23 doen een beroep op maatschappelijke diensten en instellingen;
 - 24 maken gebruik van de gepaste kanalen om hun vragen, problemen, ideeën of meningen kenbaar te maken;
 - (zorgvuldigheid)
 - 25 stellen kwaliteitseisen aan hun eigen werk en aan dat van anderen;
 - (zorgzaamheid)
 - 26 gaan om met verscheidenheid;
 - 27 dragen zorg voor de toekomst van zichzelf en de ander;

VOET ICT voor het secundair onderwijs A- en B-stroom, en BUSO OV3

- De leerlingen ...
- 1 hebben een positieve houding tegenover ict en zijn bereid ict te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren.
 - 2 gebruiken ict op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier.
 - 3 kunnen zelfstandig oefenen in een door ict ondersteunde leeromgeving.
 - 4 kunnen zelfstandig leren in een door ict ondersteunde leeromgeving.
 - 5 kunnen ict gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven.
 - 6 kunnen met behulp van ict digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren.
 - 7 kunnen ict gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen.
 - 8 kunnen ict gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren.
 - 9 kunnen afhankelijk van het te bereiken doel adequaat kiezen uit verschillende ict-toepassingen.
 - 10 zijn bereid hun handelen bij te sturen na reflectie over hun eigen en elkaars ict-gebruik.

Technisch-technologische vorming – tweede graad ASO

1 Techniek begrijpen
De leerlingen kunnen effecten van techniek op mens en samenleving illustreren en in historisch perspectief plaatsen (zoals comfort, design, milieu, consumptisme ...).

2 'Technisch' begrijpen

De leerlingen kunnen ...
2 kennis en vaardigheden uit verschillende vakgebieden herkennen in technische realisaties.
3 de eigenheid van het technisch proces (bijvoorbeeld doelbepaling, ontwerpen, uitvoeren, evalueren) herkennen en omschrijven.

3 Attitude

4 De leerlingen ontwikkelen een constructief kritische houding ten aanzien van techniek, technische beroepen en ondernemingen/organisaties.

Technisch-technologische vorming - derde graad ASO

1 Techniek begrijpen
De leerlingen kunnen
1 effecten van techniek op mens en samenleving illustreren en in historisch perspectief plaatsen (zoals comfort, design, milieu, consumptisme ...).
2 effecten van techniek op menselijke gedragingen, houdingen, waarden en normen illustreren.
3 kenmerken van een technische benadering onderscheiden van andere benaderingen zoals wetenschappelijk, artistiek, sociaal, ...
4 gefundeerd oordelen over de rol van ondernemingen/organisaties en in voor de samenleving bijvoorbeeld met betrekking tot welvaart, ontwikkeling, welzijn, ...

2 'Technisch' begrijpen

De leerlingen kunnen
5 kennis en vaardigheden uit verschillende sectoren herkennen.
6 eenvoudige ontwerpen en realisaties evalueren.
7 ondernemingen/organisaties karakteriseren als uitvoerders van technische processen en de rol van verschillende technische beroepen en vaardigheden hierbij toelichten.

3 Attitude

8 De leerlingen ontwikkelen een constructief kritische houding ten aanzien van techniek, technische beroepen en ondernemingen/organisaties.

CONTEXTEN (1-2-3: het gezonde ik, 4: onze omgeving en duurzame ontwikkeling, 5-6-7: het ik in de democratische multiculturele samenleving)

De leerlingen ...

context 1: Lichamelijke gezondheid en veiligheid

- 1 verzorgen en gedragen zich hygiënisch;
- 2 leren het eigen lichaam kennen en reageren adequaat op lichaamssignalen;
- 3 vinden evenwicht tussen werk, ontspanning, rust en beweging;
- 4 nemen een ergonomische en gevarieerde sta-, zit-, werk- en tilhouding aan;
- 5 maken gezonde keuzes in hun dagelijkse voeding;
- 6 hanteren richtlijnen voor het hygiënisch omgaan met voeding;
- 7 nemen dagelijks tijd voor lichaamsbeweging;
- 8 schatten de risico's en gevolgen in bij het gebruik van genotsmiddelen en medicijnen en reageren assertief in aanbodsituaties;
- 9 nemen voorzorgsmaatregelen tegen risicovol lichamen contact;
- 10 participeren aan gezondheids- en veiligheidsbeleid op school;
- 11 passen veiligheidsvoorschriften toe en nemen voorzorgen voor een veilige leef- en werkgeving;
- 12 roepen hulp in en dienen eerste hulp en cpr toe;
- 13 passen het verkeersreglement toe;
- 14 gebruiken eigen en openbaar vervoer op een veilige manier;
- 15 beseffen dat maatschappelijke fenomenen een impact hebben op veiligheid en gezondheid.

context 2: mentale gezondheid

- 1 gaan adequaat om met taakbelasting en met stressvolle situaties;
- 2 gaan gepast om met vreugde, verdriet, angst, boosheid, verlies en rouw;
- 3 erkennen probleemsituaties en vragen, accepteren en bieden hulp;
- 4 aanvaarden en verwerken hun seksuele ontwikkeling en veranderingen in de puberteit;
- 5 kunnen zich uiten over en gaan respectvol om met vriendschap, verliefdheid, seksuele identiteit en geartheid, seksuele gevoelens en gedrag;
- 6 stellen zich weerbaar op;
- 7 gebruiken beeld, muziek, beweging, drama of media om zichzelf uit te drukken;
- 8 herkennen de impact van cultuur- en kunstbeleving op het eigen gevoelsleven en gedrag en dat van anderen.

context 3: sociorelationele ontwikkeling

- 1 kunnen een relatie opbouwen, onderhouden en beëindigen;
- 2 erkennen het bestaan van gezagsverhoudingen en het belang van gelijkwaardigheid, afspraken en regels in relaties;
- 3 accepteren verschillen en hechten belang aan respect en zorgzaamheid binnen een relatie;
- 4 kunnen ongelijk toegeven en zich verontschuldigen;
- 5 handelen discreet in situaties die dat vereisen;
- 6 doorprikken vooroordelen, stereotypering, ongepaste beïnvloeding en machtsmisbruik;
- 7 bespreken opvattingen over medische, psychische en sociale aspecten van samenlevingsvormen, veilig vrijen, gezinsplanning, zwangerschap en zwangerschapsafbreking;
- 8 uiten onbevangen en constructief hun wensen en gevoelens binnen relaties en stellen en aanvaarden hierin grenzen;
- 9 zoeken naar constructieve oplossingen voor conflicten;
- 10 beargmenteren, in dialoog met anderen, de dynamiek in hun voorkeur voor bepaalde culturen- en kunstuitingen;
- 11 gebruiken cultuur- en kunstuitingen om begrip op te brengen voor de leefwereld van anderen.

context 4: omgeving en duurzame ontwikkeling

- 1 participeren aan milieubeleid en -zorg op school;
- 2 herkennen in duurzaamheidsvraagstukken de verwevenheid tussen economische, sociale en ecologische aspecten en herkennen de invloed van techniek en beleid;
- 3 zoeken naar mogelijkheden om zelf duurzaam gebruik te maken van ruimte, grondstoffen, goederen, energie en vervoermiddelen;
- 4 zoeken naar duurzame oplossingen om de lokale en globale leefomgeving te beïnvloeden en te verbeteren;
- 5 tonen interesse en uiten hun appreciatie voor de natuur, het landschap en het cultureel erfgoed;
- 6 voelen de waarde aan van natuurbeleving en het genieten van de natuur.

context 5: politiek-juridische samenleving

- 1 geven aan hoe zij kunnen deelnemen aan besluitvorming in en opbouw van de samenleving;
- 2 passen inspraak, participatie en besluitvorming toe in reële schoolse situaties;
- 3 tonen het belang en dynamisch karakter aan van mensen- en kinderrechten;
- 4 zetten zich actief en opbouwend in voor de eigen rechten en die van anderen;
- 5 tonen aan dat het samenleven in een democratische rechtsstaat gebaseerd is op rechten en plichten die gelden voor burgers, organisaties en overheid;
- 6 erkennen de rol van controle en evenwicht tussen de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht in ons democratisch bestel;
- 7 illustreren de rol van de media en organisaties in het functioneren van ons democratisch bestel;
- 8 onderscheiden de hoofdzaken van de federale Belgische staatsstructuur;
- 9 toetsen het samenleven in ons democratisch bestel aan het samenleven onder andere regeringsvormen;
- 10 illustreren hoe een democratisch beleid het algemeen belang nastreeft en rekening houdt met ideeën, standpunten en belangen van verschillende betrokkenen;
- 11 kunnen van Europese samenwerking, van het beleid en de instellingen van de Europese Unie de betekenis voor de eigen leefwereld toelichten;
- 12 tonen het belang aan van internationale organisaties en instellingen;
- 13 geven voorbeelden die duidelijk maken hoe de mondialisering voordelen, problemen en conflicten inhoudt.

context 6: socio-economische samenleving

- 1 leggen met voorbeelden uit hoe welvaart wordt gecreëerd en hoe een overheid inkomsten verwerft en aanwendt;
- 2 toetsen het eigen opvatting aan de verschillende opvattingen over welzijn en verdeling van welvaart;
- 3 zetten zich in voor de verbetering van het welzijn en de welvaart in de wereld;
- 4 hebben bij het kopen van goederen en het gebruiken van diensten zowel oog voor prijs-kwaliteit en duurzame ontwikkeling als voor de rechten van de consument;
- 5 geven voorbeelden van het veranderlijke karakter van arbeid en economische activiteiten;
- 6 geven voorbeelden van factoren die de waardering van goederen en diensten beïnvloeden;
- 7 kunnen het eigen budget en de persoonlijke administratie beheren;
- 8 geven kenmerken, mogelijke oorzaken en gevolgen van armoede aan;
- 9 lichten de rol toe van ondernemingen, werkgevers- en werknemersorganisaties in een nationale en internationale context.

context 7: socioculturele samenleving

- 1 beschrijven de dynamiek in leef- en omgangsgewoonten, opinies, waarden en normen in eigen en andere sociale en culturele groepen;
- 2 gaan constructief om met verschillen tussen mensen en levensopvattingen;
- 3 illustreren het belang van sociale samenhang en solidariteit;
- 4 trekken lessen uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie;
- 5 geven voorbeelden van de potentieel constructieve en destructieve rol van conflicten;
- 6 gaan actief om met de cultuur en kunst die hen omringen;
- 7 illustreren de wederzijdse beïnvloeding van kunst, cultuur en techniek, politiek, economie, wetenschappen en levensbeschouwing.

Vakoverschrijdende eindtermen "leren leren"

1ste graad	2de graad	3de graad
Opvattingen over leren	Opvattingen over leren	Opvattingen over leren
<p>1 De leerlingen werken ordelijk</p> <p>2 De leerlingen weten dat kennis en vaardigheden via verschillende leerstrategieën kunnen verworven worden.</p>	<p>1 De leerlingen werken planmatig.</p> <p>2 De leerlingen reflecteren over hun leeropvattingen, leermotieven en leerstrategieën.</p>	<p>1 De leerlingen werken systematisch.</p> <p>2 De leerlingen kiezen hun leerstrategieën gericht met het oog op te bereiken doelen.</p>
Informatieverwerving	Informatieverwerving	Informatieverwerving
<p>3 De leerlingen kunnen gegevens memoriseren door gebruik te maken van hulpmiddelen.</p> <p>4 De leerlingen oriënteren zich in overzichtelijke informatie door gebruik te maken van vormkenmerken zoals titels, ondertitels, afbeeldingen en tekstmarkeringen.</p> <p>5 De leerlingen maken adequaat gebruik van inhoudstafel en register.</p> <p>6 De leerlingen raadplegen adequaat een documentatiecentrum, bibliotheek en multimedia.</p>	<p>3 De leerlingen kunnen uit gegeven informatiebronnen en -kanalen kritisch kiezen en deze raadplegen met het oog op te bereiken doelen.</p>	<p>3 De leerlingen kunnen diverse informatiebronnen en -kanalen kritisch kiezen en raadplegen met het oog op te bereiken doelen.</p>
Informatieverwerking	Informatieverwerking	Informatieverwerking
<p>7 De leerlingen zoeken bij het instuderen van een behandelde leerinhoud de noodzakelijke voorkennis opnieuw op in leerboek, werkboek of notities.</p> <p>8 Bij het leren van samenhangende informatie: <ul style="list-style-type: none"> • stellen de leerlingen vragen bij de leerstof en beantwoorden deze; • brengen in korte, gestructureerde teksten tekstmarkeringen aan; • vervolledigen een schema aan de hand van geboden informatie; • leggen verbanden tussen elementen van de leerstof. </p> <p>9 De leerlingen kunnen samenhangende informatie begrijpen en analyseren door de betekenis van woorden, begrippen en zinnen, waar mogelijk, uit de context af te leiden of op te zoeken.</p>	<p>4 De leerlingen kunnen zinvol inoefenen en herhalen.</p> <p>5 De leerlingen kunnen gegeven informatie onder begeleiding kritisch analyseren en samenvatten.</p>	<p>4 De leerlingen kunnen verwerkte informatie vakoverstijgend en in verschillende situaties functioneel toepassen.</p> <p>5 De leerlingen kunnen informatie samenvatten.</p>
Problemen oplossen	Problemen oplossen	Problemen oplossen
<p>10 Bij het oplossen van een probleem: <ul style="list-style-type: none"> • herformuleren de leerlingen het probleem; • bedenken zij onder begeleiding een oplossingsweg en lichten die toe; • passen zij de gevonden oplossingsweg toe. </p>	<p>6 De leerlingen herkennen strategieën om problemen op te lossen en evalueren ze.</p>	<p>6 De leerlingen kunnen op basis van hypothesen en verwachtingen mogelijke oplossingswijzen realistisch inschatten en uitvoeren.</p> <p>7 De leerlingen evalueren de gekozen oplossingswijze en de oplossing en gaan eventueel op zoek naar een alternatief.</p>
Regulering van het leerproces	Regulering van het leerproces	Regulering van het leerproces
<p>11 De leerlingen selecteren en ordenen het nodige materiaal en plannen onder begeleiding hun werktijd.</p> <p>12 De leerlingen kunnen werken met een antwoordblad en correctiesleutel en houden rekening met lesdoelstellingen of aanwijzingen van de leraar.</p> <p>13 De leerlingen vergelijken de eigen werkwijze met die van anderen en geven vervolgens aan waarom iets fout gegaan is en hoe fouten vermeden kunnen worden.</p>	<p>7 De leerlingen kunnen een realistische werkplanning op korte termijn maken.</p> <p>8 De leerlingen kunnen onder begeleiding hun leerproces sturen, beoordelen op doelgerichtheid en zonodig aanpassen.</p> <p>9 De leerlingen trekken conclusies uit eigen leerervaringen en die van anderen.</p> <p>10 De leerlingen beseffen dat er verschillende oorzaken zijn voor slagen en mislukken.</p> <p>11 De leerlingen beseffen dat interesses en waarden het leerproces beïnvloeden.</p>	<p>8 De leerlingen kunnen een realistische werkplanning op langere termijn maken.</p> <p>9 De leerlingen sturen hun leerproces, beoordelen het op doelgerichtheid en passen het zonodig aan.</p> <p>10 De leerlingen kunnen feedback geven en ontvangen over hun leerervaringen.</p> <p>11 De leerlingen kunnen het eigen aandeel in slagen en mislukken inschatten.</p> <p>12 De leerlingen erkennen de invloed van hun interesses en waarden op hun motivatie.</p>
Studie – en beroepsgerichte keuzebekwaamheid	Studie – en beroepsgerichte keuzebekwaamheid	Studie – en beroepsgerichte keuzebekwaamheid
<p>14 De leerlingen hebben inzicht in de algemene structuur van het secundair onderwijs.</p> <p>15 De leerlingen zijn bereid alle studierichtingen en beroepen naar waarde te schatten.</p> <p>16 De leerlingen kunnen hun interesses en mogelijkheden inschatten met het oog op een studiekeuze.</p> <p>17 De leerlingen wenden eenvoudige strategieën aan voor het maken van een studiekeuze.</p>	<p>12 De leerlingen verwerven een zinvol overzicht over studie- en beroepsmogelijkheden.</p> <p>13 De leerlingen zijn bereid alle studierichtingen en beroepen naar waarde te schatten.</p> <p>14 De leerlingen kunnen rekening houden met hun interesses en mogelijkheden bij hun studie- of beroepskeuze.</p> <p>15 De leerlingen kunnen de consequenties inschatten van hun keuzen inzake studie of beroep.</p>	<p>13 De leerlingen verwerven een zinvol overzicht over studie- en beroepsmogelijkheden, dienstverlenende instanties met betrekking tot de arbeidsmarkt of de verdere studieloopbaan.</p> <p>14 De leerlingen zijn bereid alle studierichtingen en beroepen naar waarde te schatten.</p> <p>15 De leerlingen houden rekening met hun interesses en mogelijkheden bij hun studie- of beroepskeuze.</p> <p>16 De leerlingen kunnen reflecteren over hun studie- of beroepskeuze.</p>